

Rûmî, Vehb b. Aş gibi müslüman, hırstıyan, yahudi ve Sâbîî âlim ve düşünürlerinin çeşitli konuları nasıl bir hoşgörü ve hürriyet ortamında tartıştıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Arap edebiyatında Câhiz'den sonra en parlak üslûp sahibi olan Tevhîdî, "filozofların edibi ve ediplerin filozofu" olarak tanınmışsa da (Keilani, s. 45) kendine has felsefî bir görüş ortaya koymayıp sadece aktarıcı konumunda kaldığı için onu filozof değil başarılı bir felsefeci ve çağa tanık olan bir kültür tarihçisi saymak daha doğru olur. Tevhîdî, *el-Mukâbesât*'ta klasik felsefenin bütün disiplinlerine ait birçok problemi kendine has şairane bir üslûpla gündeme getirir. Onun felsefî meselelere yaklaşımındaki hâkim rengin Yeni Eflâtuncu doktrin olduğu görülür. Ancak problemlerin sistematik incelenmesinden ziyade söz ve üslûp güzelliği ön planda tutulduğundan eser felsefî olmaktan çok hikemiyat türündeki literatürü hatırlatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, "Fârâbî'ye göre rasyonel düşüncenin eseri olan bir problem Sicistânî'nin topluluğunda üzerinde parlak konuşmalar yapılan bir konu mahiyetini almıştır" (de Boer, s. 157) şeklindeki görüşe hak vermek gerekir.

el-Mukâbesât felsefî terimlere geniş yer vermesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Meselâ 90. mukâbesede yakından tanıdığı Ebû'l-Hasan el-Âmirî'den oldukça fazla felsefî fragman naklettikten sonra (s. 270-282) 91. mukâbesede 121 felsefe teriminin tarifine yer verir; bunları, gramerciler dahil olmak üzere dönemin birçok âlimine göstererek onların bu konudaki eleştirilerini almak istediğini, nihayet hocası Sicistânî'nin, "Temelde anlamı veriyorsa ifadedeki kusura aldırma" demesi üzerine bu terimlere kitabında ayrı bir bahis ayırdığını anlatır (a.g.e., s. 282-300). Tevhîdî hocasının yanında, sonradan Batlamyus'a isnat edildiği ve VIII. yüzyılda Arapça'ya çevrildiği sanılan *Kitâbü's-Semere*'den söz edince Sicistânî, zamanının elverdiği ölçüde fizik ve metafizikle ilgili hikemiyat türünden 100 fragmanı ona yazdırır; o da altmış ikinci mukâbeseyi bu konuya tahsis eder (a.g.e., s. 200-217). Bunlar felsefî açıdan olduğu gibi kültür tarihî açısından da önem taşımaktadır.

Tam nüshası Leiden Üniversitesi Kütüphanesi'nde (Bibliothecae Academia Lugduno Batava, nr. 1443) bulunan eser, ilk defa Mirzâ Hüseyin eş-Şirâzî tarafından taşbaskı tekniğiyle yayımlanmıştır (Bombay 1306). Hasan es-Sendûbî bu baskıda

tesbit ettiği hataları düzelterek ikinci bir neşrini gerçekleştirmişse de (Kahire 1347) bu baskıda da bazı hatalar bulunmaktadır. Tevhîdî üzerine yüksek lisans tezi hazırlayan (1949) Muhyiddin farklı aralıklarla *el-Mukâbesât*'ın bazı bölümlerini yayımlamış (Abdülümîr el-A'sem, s. 197-200), eserin ilmi neşrini Muhammed Tevfik Hüseyin yapmıştır (Bağdat 1970, 1989). Ayrıca Daniel Watrigant *Al-Muqâbasât d'Abû Hayyân al-Tawhîdî* adıyla iki ciltlik doktora çalışması hazırlamış olup (Université de Paris IV-Sorbonne, 1974) II. cildi eserin edisyon kritiğinden ibarettir, fakat bu çalışma yayımlanmamıştır. Ali Şelak'ın gerçekleştirdiği neşir ise (Beyrut 1986) Muhammed Tevfik Hüseyin'in neşrine yeni bir katkıda bulunmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Hayyân et-Tevhîdî, *el-Mukâbesât* (nşr. M. Tevfik Hüseyin), Beyrut 1989; a.mlf., *Şelâsü resâ'il* (nşr. İbrâhîm el-Kîlânî), Beyrut 1951, s. 45; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1778; Abdülümîr el-A'sem, *Ebû Hayyân et-Tevhîdî*, Beyrut 1913; Brockelmann, *GAL*, I, 283; *Suppl.*, I, 436; İbrahim Keilani, *Abû Hayyân at-Tawhîdî*, Beyrouth 1950, s. 45-61; T. J. de Boer, *İslâm'da Felsefe Tarihi* (trc. Yaşar Kutluay), Ankara 2000, s. 157; K. A. Farik, "Abu-Hayyan at-Tawhîdî and His Kitabu'l-Mukabasat", *JC*, XXVIII (1954), s. 372-388; Mahmut Kaya, "el-İmtâ' ve'l-muâne", *DİA*, XXII, 239-240.

MAHMET KAYA

MUKADDES

(bk. KUTSİYET).

MUKADDES EMANETLER

(أمانات مقدسة)

H. Peygamber'le
diğer bazı peygamberlere,
sahâbe ve İslâm büyükleriyle
Haremeyn'e ait eşya.

Önemli bir kısmı Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethi sırasında ve daha sonra oradan getirilenlerden, bir kısmı devlet yetkililerinin satın almasıyla oluşan, bir kısmı da İngilizler'in eline geçmemesi veya herhangi bir yağmaya uğramaması için Türk askerleri Hicaz'dan çekilirken Medine müdafii Fahreddin Paşa'nın (Türkkan) İstanbul'a göndermesiyle Topkapı Sarayı'na intikal eden mukaddes eşyanın (emânât-ı mübâreke, emânât-ı mukaddese) 605 adedi Mukaddes Emanetler Dairesi'nde, bazıları da hazine, silâh, kumaş ve kütüphane bölümlerinde bulunmaktadır.

H. Peygamber'e ait olan veya onun tarafından kullanılan eşyayı sahâbîler ve ar-

Topkapı Sarayı'ndaki hırka-i saadet (iç mahfaza, Envanter nr. 21/2)

dından gelen nesiller büyük bir titizlikle korumuşlardır. Buhârî, "Hz. Peygamber'in zırhı, asâsı, kılıcı, bardağı ve mührü gibi taksiminden söz edilmeyen ve kendisinden sonraki halifelerce kullanılan eşyası ve vefatından sonra sahâbe ve diğerlerinin teberrük edegeldikleri saçları, ayakkabıları, kap kacağına ait bab" adı altında bir başlık açmıştır ("Farzû'l-ı-ıhumus", 5). Bazı rivayetlerden Ümmü Seleme'de onun bir miktar saçının (Buhârî, "Libâs", 66), Hz. Âişe'de bir hırkasının (*Müsne'd*, VI, 348; Müslim, "Libâs", 10) bulunduğu ve insanların bunlardan, Hz. Ya'kûb'un ağlamaktan görmez hale gelen gözlerinin Hz. Yûsuf'un gömleğini sürmesiyle iyileşmesi örneğinden hareketle (Yûsuf 12/93, 96) şifa ve teberrük amacıyla kullandıkları öğrenilmektedir. Sahâbe, Resûlullah'ın tıraş sırasında saç ve sakalından kesilen telleri muhafaza etmiştir; bunların bir tekine sahip olmayı bütün dünyaya değişmeyeceğini söyleyenler vardır (Buhârî, "Vuđû", 33). Hilâfet konusunda ihtilâf çıkınca Emevîler insanları kendilerine bağlamak için Hz. Peygamber'in minberi, hırkası ve sancağı gibi bazı eşyasına sahip olmak istemişler, bu arada Muâviye sonraları hilâfet sembollerinden biri haline gelen hırkasına 20.000 dirhem ödemiştir (*DİA*, XVII, 375). Ömer b. Abdülâzîz'in, odasının yanındaki odada yer alan Resûl-i Ekrem'e ait hurma liflerinden örülmüş bir serir, içi hurma lifiyle doldurulmuş deri bir yastık, yorgan olarak kullandığı kadife bir örtü, büyükçe bir tabak, bir su tasi, bir elbise, bir el değirmeni ve bir sadağı ziyaretine gelen Ku-reyşliler'e gösterdiği rivayet edilir. Son Emevî halifesi II. Mervân'ın hizmetinde

bulunanlardan biri, onu öldüren Âmir b. İsmâil'e kendisinin bağışlanması karşılığında Hâşimoğulları'nın eline geçmemesi için saklanan bu eşyanın yerini göstermiş ve çıkarılan eşya onun tarafından Ebû'l-Abbas es-Seffâh'a teslim edilmiştir (Mes-ûdî, III, 246-247).

Abbâsîler'e intikal eden ve Hülâgû'nun Bağdat'ı işgali sırasında Mısır'a kaçan Abbâsî hânedanı mensupları tarafından birlikte götürülen hâtıra eşya Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethiyle Osmanlılar'ın eline geçmiştir. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiye göre bu eşya, Kansu Gavri'nin Osmanlılar karşısında mağlûp olması halinde gemilere yükletilerek Mağrib'e kaçırılması için İskenderiye Kalesi'nde bekletilen Mısır hazinesi arasında bulunmuştur ve şunlardan ibarettir: Üzerinde aslan tasviri ve kûfî hatla "nasrun minellah" yazısı olan kırmızı bir sancak, mücevher kakmalı bir kutu içinde Hz. Peygamber'in Uhud Gazvesi'nde kırılan dişi (dendân-ı saâdet), bir tutam lihye-i saâdet (sakal-ı şerif), sürmedan ve mili, hurma lifinden örülerek içi ziftle sıvanmış bir adet abdest ibrîği, sanavber ağacından bir tesbih, bir kıta şimşirden nalın, bir asâ, pâpûş-ı şerif, iki kıta hırka-i şerif, hurma lifi, sarıya mâil beyaz pamuklu ince dokuma bir hil'at, bir kara kılıç, bir deve yünü kuşak, bir deve yünü ridâ, bir deve yünü destâr-ı şerif ve beyaz sûzenî arakıyye. Bunlar iç içe altın sim işlemeli bohçalara sarılmış ve üzerlerine "Hâzâ

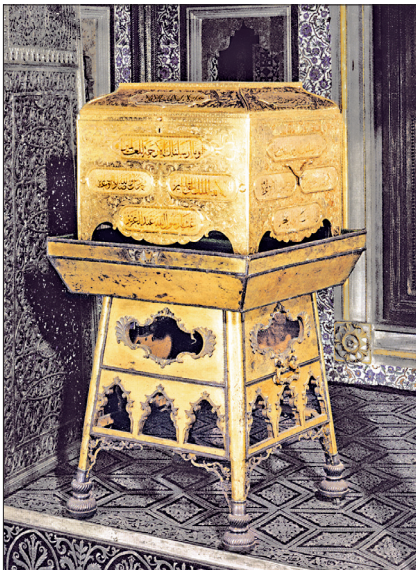
Kadeh-i şerif (TSM, Envanter nr. 21/37)

muhallefâtü Resûlillah" yazılmıştı. Evliya Çelebi, Yavuz Sultan Selim'in bunları yüzüne gözüne sürüp "Şefâat yâ Resûlellah" diyerek bizzat mühürlediğini belirtir. Bu bohçalarla birlikte Hz. Yûsuf'a izâfe edilen bir sarık, bir bıçak, bir güneş saati ve dört halifenin kılıçları gemiyle İstanbul'a yollanmıştır (Seyahatnâme, X, 122-124). Evliya Çelebi tarafından emanetler arasında sayılan sancak-ı şerifin yine Mısır'dan, fakat Kanûnî Sultan Süleyman döneminde getirildiği de söylenmektedir (Danışmend, II, 43). Mısır'ın fethinin ardından Memlükler'in nüfuzu altında olan Haremeyn de Osmanlı hâkimiyetini tanımış ve Mekke Emîri Şerif II. Berekât b. Muhammed el-Hasenî, Kâbe'nin anahtarlarıyla birlikte yanında muhafaza ettiği bazı mukaddes eşyayı Kahire'de bulunan padişaha göndermiştir. Bunların halen mevcut mukaddes emanetlerin hangileri olduğu bilinmemekteyse de daha çok Haremeyn'e ait eşya arasında bulunmaları muhtemeldir. Hz. Peygamber'e ve ashaba izâfe edilen bir kısım eşya ile Kâbe anahtarları, Hacerülesved mahfazası, altın oluk gibi emanetler de sonradan İstanbul'a yollanmıştır. Seyyid Lokmân'ın Şehinşâhnâme (İÜ Ktp., FY, nr. 1404, vr. 23^a-25^a) ve Zübdetü't-tevârih (TSMK, Hazine, nr. 1321, vr. 102^b) adlı eserlerinde anlattığına göre Resûlullah'ın Uhud Gazvesi'nde kullandığı ve daha sonra Hz. Ömer'e hediye ettiği, sırasıyla Emevîler, Abbâsîler ve Sultan Baybars el-Bundukdârî'nin eline geçen kılıç İstanbul'a getirilerek III. Murad'a sunulmuştur.

Halen müzede korunan ve bir kısmı sergilenen eşyanın en önemlileri şunlardır: Hırka-i saâdet. Kâ'b b. Züheyr'in İslâm'a girerken huzurunda söylediği kasideyi çok beğenen Hz. Peygamber'in, sırtından çıkarıp kendisine bizzat giydirdiği hırkadır (bürde). Söz konusu kasideye de, bugün

bulunduğu Mukaddes Emanetler Dairesi'ne de diğer adını veren hırka Resûlullah'ın en önde gelen emaneti sayılmaktadır (bk. HIRKA-i SAÂDET). Sancak-ı şerif (livâ-i saâdet). Hz. Peygamber'in "Ukâb" adlı sancağı olduğu sanılan asıl sancak-ı şerif zamanla yıpranarak âdetâ toz ve kırıntı yığını haline geldiğinden yeşil atlas bir torba içinde, Osmanlılar tarafından yapılan ve ordunun başında büyük seferlere götürülen yeni bir sancak-ı şerifle birlikte gümüş bir sandık içinde muhafaza edilmektedir (nr. 21/19; geniş bilgi için bk. Aydın, s. 70-84). Nâme-i saâdetler. Mukavkis'a (nr. 21/174), Ahsâ Valisi Münzir b. Sâvâ'ya (nr. 21/397), peygamberlik iddiasında bulunan Müseyimetülkezzâb'a (nr. 21/169) ve Gassânî Emîri Hâris b. Ebû Şemir'e (nr. 21/674) gönderilen bu mektuplar malzeme ve yazı karakteri bakımından aynı bölümde muhafaza edilen, vahiy kâtiplerinin deri üzerine yazdığı Kur'an sûrelerine (Kadr [nr. 21/674], Tekâsür [nr. 21/293], Hümeze [nr. 21/395], Tebbet [nr. 21/294]) benzemektedir. Hz. Osman'ın mushafı. Hz. Osman'a nisbet edilen mushaf (Hırka-i Saâdet, nr. 32) her ne kadar büyük bir tarihî değer taşıyacak olsa da yazı karakteri ve tezyinatı bakımından Hz. Osman'dan biraz daha sonraya ait olduğunu düşündürmektedir. Dendân-ı saâdet. Resûl-i Ekrem'in Uhud Gazvesi'nde kırılan dişinin parçasıdır ve VI. Mehmed tarafından yaptırılan murassa' bir kutu içinde muhafaza edilmektedir (bk. DENDÂN-ı SAÂDET). Sakal-ı şerifler (lihye-i saâdetler; nr. 21/35, 402, 457). Hz. Ebû Bekir'e izâfe edilen bir sakal teli ile birlikte (nr. 21/462) özel cam mahfazalarda korunmaktadır. Ancak bunlardan bazılarının birkaç bukle yapacak derecede uzun olması, Resûlullah'ın sakalını bir tutamdan fazla uzatmamasına karşılık saçlarını zaman zaman omuzlarına kadar uzattığı bilgisi göz önüne alındığında sakal değil saç teli olduğunu göstermektedir (resim için bk. a.g.e., s.

Hırka-i saâdet sandığı (TSM, Envanter nr. 21/9)

Hacerülesved'in değiştirilen altın mahfazası (TSM, Envanter nr. 2/352)

MUKADDES EMANETLER

Vahiy kâtipleri tarafından deri üzerine yazıldığı tahmin edilen Tekâsûr sûresi (TSM, Envanter nr. 21/393)

103-105). **Kavs-i saâdet** (kemân-ı peygamberî; nr. 21/69). 118 cm. uzunluğunda bir yay olup kamış cinsi boğumlu bir ağaçtandır; altın yaldız ve savat süslemeli gümüş mahfazası I. Ahmed tarafından yaptırılmıştır. **Asâ-i Nebevî** (nr. 21/66). Hz. Peygamber'e izâfe edilen 148 cm. uzunluğunda ve altıgen kesitinde olan asâ, hakkındaki kayda göre Ravza-i Mutahhara'nın imarı sırasında değiştirilen ahşap akşamdan yapılmış ve teberrûken muhafaza edilmiştir; uçlarında biri daha uzun tozuzlu gümüş geçmeler bulunmaktadır. Dikdörtgen kesitli bir başka asâ da aynı şekilde Kâbe'nin tamiri esnasında yapılmıştır ve uçlarındaki gümüş geçmeler savat yazılıdır. **Na'leyn-i saâdet** (na'leyn-i şerîfeyn). Hz. Peygamber'e nisbet edilen ayak-kabılardır (bk. **NA'L-I ŞERİF**). **Kadem-i şerifler** (nakş-ı kadem-i saâdet). Hz. Peygamber'e izâfe edilen ayak izleridir (bk. **KADEM-I ŞERİF**). **Mühr-i saâdet** (nr. 21/167). XIX. yüzyılda Bağdat'ta bulunarak İstanbul'a gönderilen dikdörtgen yüzük taşı şeklindeki kırmızı akik mührün üzerinde "Muhammed resûlullah" yazılıdır. Ancak Hz. Peygamber'in mektuplarında baskısı bulunan asıl mühr-i saâdet olmayıp (Hz. Osman tarafından kuyuya düşürülmüştür; bk. **Bİ'RİERİS**) sonradan yapılmış bir kopyasıdır. **Kadeh-i şerif** (nr. 21/37). Sahâbîler, Resûl-i Ekrem'in kullandığı kendisine ait olmayan eşyayı da muhafaza etmiştir. Bunun bir örneği, Ömer b. Abdülazîz'in koruduğu eşya arasında bulunduğu sanılan bu su tasıdır. Bir gün Hz. Peygamber Benî Sâide gölgeliğinde otururken on beş yaşındaki Sehl b. Sa'd'dan su istemiş, Sehl de ona su verdiği ağaç tası saklayıp daha sonra bunu kendisinden isteyen Ömer b. Abdülazîz'e hediye etmiştir (Buhârî, "Eş-

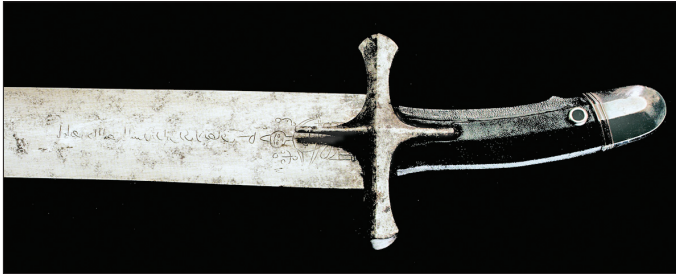
ribe", 30; Müslim, "Eşribe", 88). Birkaç el değiştiren tas gümüşle kaplanarak üzerine o zamana kadarki hikâyesini anlatan yazı şeritleri kazınmıştır. **Teyemmüm taşı** (nr. 21/676). Müze kayıtlarında Hz. Peygamber'in gazâ sırasında teyemmüm için kullandığı belirtilen, milâttan önce VII. yüzyıl Yeni Asur dönemine ait çiviyazılı bir tablettir. Ancak esasen küçüklüğü (9 x 4 x 2 cm.) sebebiyle teyemmüme uygun olmayan, güneşte kurutulmuş bu kil tabletin mübarek emanetler arasına eşyanın saray içindeki nakilleri sırasında yanlışlıkla karıştığı anlaşılmaktadır (Çığ, s. 99). **Hz. Fâtıma'nın gömleği** (kamîs-i fahrû'n-nisâ; nr. 21/464). Sonraki dönemlerde üzerine nesih hatla âyet ve vefkler yazılmış işlemez, sade bir iç gömleğidir. **Hz. Fâtıma'nın hırkası** (nr. 21/459). Kırım Hanları sülâlesinden Fâtıma Sultan'ın terekese arasında bulunup İstanbul'a getirilmiş deve-tüyü rengi yünlü kumaştan mavi astarlı, göğsü örme düğmeli, yakasız, geniş kollu, feraceyi andıran işlemez sade bir hırkadır. **Hz. Hüseyin'in gömleği** (kamîs-i sey-yidü's-şühedâ; Envanter nr. 21/74). Beyaz kalınca bir kumaştan, kısa kollu ve yakasızdır; ön açıklığında sekiz yuvarlak düğme bulunmaktadır. **Hz. Hüseyin'e ait elbise parçası** (Envanter nr. 21/479). Üzerinde kan lekeleri bulunan bir hırkaya ait olması muhtemel kumaş parçasıdır. **Hz. Mûsâ'nın asâsı** (nr. 21/65). 122 cm. uzunlu-

IV. Murad ve I. Ahmed zamanlarında yenilenen Kâbe olukları (TSM, Envanter nr. 21/722, 230)

Hz. İbrâhim'in taştan kazanı ve mahfazası (TSM, Envanter nr. 21/465)

ğunda ucuna yakın bir yerden budaklı düzgün bir ağaç dalıdır. **Hz. Yûsuf'un sarığı** (nr. 21/89). Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı zaptettiğinde bir süre kullandığı ve ondan sonraki bazı padişahların cülûs merasimlerinde giydikleri, kahverengi kadife külah üzerine sarılmış beyaz tülbent sanktır. **Hz. İbrâhim'in (veya Hz. Nüh'un) tenceresi** (nr. 21/465). Silisli granitten oyularak yapılmış ve yontu izleri tesviye edilmeden bırakılmış 12 cm. yüksekliğinde, 22 cm. ağız çapında ve dibi ağızından geniş kazan formunda küçük bir taş kaptır. Silindir şeklindeki kutusu üzerinde yer alan kayıttan mukaddes emanetler arasına 1058 (1648) yılında girdiği öğrenilmektedir. **Hz. Yahyâ'nın kol ve kafa taşı kemikleri** (nr. 2/2742). Kol şeklinde altın yaldızlı gümüş bir mahfaza içinde korunan kurumuş bir kol ve yuvarlak bir murassa' mahfaza içinde saklanan bir kafa taşı parçasından ibarettir. Fâtih Sultan Mehmed döneminde (1451-1481) saraya intikal etmiş, ardından Cem Sultan'ı ellerinde tutmaları için Rodos şövalyelerine gönderilmiş, daha sonra da korunduğu Lefkoşe Kalesi'nde bulunarak 993'te (1585) tekrar İstanbul'a getirilmiştir (Aydın, s. 158-159). **Süyûf-i mübareke**. İki Hz. Peygamber'e (nr. 21/129, 130), biri Hz. Dâvûd'a (nr. 21/137), biri Hz. Ebû Bekir'e (nr. 21/131), üçü Hz. Ömer'e (nr. 21/132, 133, 134), beşi Hz. Osman'a (nr. 21/135; 1/203, 204, 298; 2/3775), biri Hz. Ali'ye (nr. 21/138), dördü Hâlid b. Velîd'e (nr. 21/144, 145, 146, 147), ikisi Muâz b. Cebel'e (nr. 1/299, 301), biri Ammâr b. Yâsir'e (nr. 21/149), biri Ca'fer-i Tayyâr'a (nr. 21/143), biri Zübeyr b. Avvâm'a (nr. 21/140), biri Sa'd b. Ubâde'ye (nr. 1/110), biri Dirâr b. Ezver'e (nr. 1/207), biri de Hz. Ali'nin torunu Zeynelâbidîn'e (nr. 21/139) nisbet edilen kılıçların ikisi (nr. 21/142, 148) isim vermeden sadece sahâbe kılıcı olarak kayıtlara geçirilmiştir.

H. Dâvûd'a
nisbet
edilen kılıcın
kabza kısmı
(TSM, Envanter
nr. 2/137)

Ayrıca Resûlullah'ın kâtibi Ebû'l-Hasan'a izâfe edilen bir kılıcın da (nr. 21/ 141) yine Hz. Ali'ye ait olması gerekir; çünkü bu künyeyi taşıyan kâtip Hudeybiye Antlaşması'nın metnini kaleme alan Hz. Ali'dir. Bir kısmı silâh bölümünde bulunan kılıçlara sonradan çoğu murassa' kabza ve kınlar konulmuştur.

Mukaddes emanetlerin bir bölümü de Haremeyn'e, özellikle Kâbe'ye ve Resûlullah'ın kabrine ait olanlardır. Bunlar arasında Kâbe'nin kilit ve anahtarları (meselâ bk. nr. 21/16; 2/2293; 2/2666), Hacerüleşved mahfazaları (nr. 2/2521), Tövbe kapısı kanadı (nr. 21/128), Kâbe olukları (nr. 21/722, 21/230), Kâbe'nin kapısının ve Ravza-i Mutahhara'nın örtüleri (nr. 24/30, 46, 798; 21/94, 103), minber-i şerif sancakları (nr. 21/96), Hz. Peygamber'in kabrine ait örtüler (nr. 21/116, 123) ve toprak (nr. 21/58), Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Fâtıma'nın ve Hz. Ömer'in kabir örtüleri (nr. 21/119, 121, 122) yer almaktadır. Mukaddes emanetler arasında ayrıca Hz. Fâtıma'ya nisbet edilen çok sonraki dönemlere ait bir secade, bir duvakla (?) Kerbelâ toprağı, Vey-sel Karanî'nin külâhı ve İmâm-ı Âzam'ın cübbesiyle birçok eşya daha bulunmaktadır.

Mukaddes emanetlerin bir kısmı önceleri Hazîne-i Hümayûn'da muhafaza edilirken II. Mahmud döneminde (1808-1839) Has Oda Kasrı'na alınmıştır. Buranın temizliği, buhurlanması ve korunması gibi işler için en büyük zâbitleri has odabaşı olan kırk kadar hizmetli görev yapıyordu. Bizzat padişah da kendisini bu görevlilerden biri kabul eder, hırka-i saâdet sandığının ve bulunduğu odanın anahtarını yanına tutardı. I. Dünya Savaşı esnasında düşman eline geçer korkusuyla Konya'ya taşınan mukaddes eşya Cumhuriyet döneminde de büyük saygı görmüş ve II. Dünya Savaşı sırasında Niğde'ye götürülmüştür..

H. Peygamber'le ilgili eşya ashtapan itibaren müslümanlar tarafından büyük saygı görmüş ve bereketi umulmuştur. İslâm âlimleri de mukaddes emanetlere

gösterilen saygı, teberrük ve tevessülün mahiyetini tartışmışlardır. Bazıları tevessül ve teberrükü ayırmışlar, teberrükü olumlu, tevessülü olumsuz karşılamışlardır. Zehebî bu eşyaya saygı göstermeyi Hz. Peygamber'i sevmenin işareti sayar (A'lämü'n-nübelâ', IV, 42-43). Bazı âlimler ise bunu mushafın cildine ve yapraklarına gösterilen saygıya benzetirler.

BİBLİYOGRAFYA :

Tsma, *Envanter Defteri*, nr. 21; *Müşned*, VI, 40, 61, 241, 348; Buhârî, "Libâs", 66, "Farzû'l-humus", 5, "Cihâd", 110, "Vuđû", 33, "Eşribe", 30; Müslim, "Libâs", 10, "Fezâ'il", 83-85, "Eşribe", 88; Nesâî, "Kible", 13; İbn al-Kalbî, *Putlar Kitabı: Kitâb al-Asnâm* (trc. ve nşr. Beyza Düşüngen), Ankara 1969, tercüme, s. 26, metin, s. 5; Ezrakî, *Ahbaru Mekke* (Melhas), s. 223-224; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (nşr. Yûsuf Es'ad Dâğır), Kum 1984, III, 246-247; Mâveridî, *el-Ahkâmü's-sultâniyye* (nşr. Ahmed Mübârek el-Bağdâdî), Kahire - Küveyt 1409/1989, s. 222-223; Ebû'l-Ferrec İbnü'l-Cevzî, *el-Vefâ bi-aşvâli'l-Muştafa* (nşr. Mustafa Abdülvâhid), Kahire 1386/1966, II, 555-556; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 276; İbn Teymiyye, *Mecmû'ü fetâvâ*, I, 281; Zehebî, A'lämü'n-nübelâ', IV, 42-43; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 42; II, 260-263; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 6-8; Makrîzî, *el-Hıta*, I, 418; II, 429; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 296; *Tecrid Tercemesi*, VIII, 349-350; İbn İyâs, *Bedâ'i'ü'z-zühûr*, V, 190; Diyarbekrî, *Târihu'l-hamis*, Kahire 1283, II, 121; Selânikî, *Târih* (İpsirli), s. 322, 493, 611; Lokman b. Seyyid Hüseyin, *Şehinşâhnâme*, İÜ Ktp., FY, nr. 1404, vr. 23*-25*; a.m.f., *Zübdetü't-tevârih*, TSMK, Hazine, nr. 1321,

vr. 102^b; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, X, 122-124; Şem'dânizâde, *Mürî't-tevârih* (Aktepe), I, 11; II/A, s. 79-80; Ahmed Râsim, *Menâkıb-ı İslâm*, İstanbul 1326, s. 340; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, I/2, s. 673-676; Muhsin el-Emin, *Keşfü'l-irtiyâb fi et-bâ'i Muhammed b. 'Abdülvehhâb*, Dimaşk 1347, s. 212; Elmalılı, *Hak Dini*, I, 493; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 32, 187, 255-256, 322-328; Danişmend, *Kronoloji*, II, 43; Tahsin Öz, *Hırka-i Saadet Dairesi ve Emânât-ı Mukaddese*, İstanbul 1953, s. 5-46; Ahmed Teymur Paşa, *el-Âşârü'n-nebeviyye*, Kahire 1971, s. 19-121; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 320-429, 650-660; II, 1082, 1091; Muazzez Çiğ, "Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Hazinesinde Hz. Muhammet'in Teyemmüm Taşı Adı Altında Saklanan Çiviyazılı Bir Tablet", *Kemal Çığ'a Armağan*, İstanbul 1984, s. 97-110; Saîd Ramazan el-Bütî, *Fıkhü's-sire*, Beyrut 1386/1967, II, 151, 152; Nâsir b. Abdurrahman b. Muhammed el-Cüdey', *et-Teberrek envâ'uhû ve ahkâmüh*, Riyad 1414, s. 253-258, 352-358, 382-383, 483-504; Mehmet Nermi Haskan, *Eyüp Tarihi*, İstanbul 1993, I, 184-185; Hilmi Aydın, *Hırka-i Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetler*, İstanbul 2004; D. S. Margoliouth, "Relics of the Prophet Mohammed", *MW*, XXVII (1937), s. 20-27; Hüsameddin Aksu, "Sultan III. Murad Şehinşâhnâmesi", *STY*, IX-X (1980), s. 1-11; Nebi Bozkurt, "Mukaddes Emanetlerin Tarihi ve Osmanlı Devletine İntikali", *MÜİFD*, sy. 13-15 (1997), s. 7 vd.; Kasım Kufuralı, "Hırka-i Şerif", *İA*, V/1, s. 450-452; M. Tayyib Gökbilgin, "Sancak-ı Şerif", *a.e.*, X, 189-191; Nurhan Atasoy, "Hırka-i Saadet", *DİA*, XVII, 374, 375, 376, 377.

NEBİ BOZKURT

MUKADDES EMANETLER DAİRESİ

Topkapı Sarayı bünyesinde mukaddes emanetlerin muhafaza edildiği ve sergilendiği bölüm.

Topkapı Sarayı kompleksi içinde üçüncü avluyu oluşturan Enderun Meydanı'nın kuzeybatı köşesinde yer alır. Kare planlı bir zemin kat üzerine yapılmış uzun bir

Hırka-i
saâdetin
Eğri
seferinde
III. Mehmed'in
önünde
baş üzerinde
götürülüşünü
tasvir
eden
bir minyatür
(Tâlikizâde
Subhi
Çelebi,
Eğri Fetihnâmesi,
TSMK,
nr. H 1609)